

An Unreasonable Kibud Av v'Eim

I. Having A Cow

1. תלמוד בבלי - מסכת קידושין דף לא עמוד א

אמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את ר' אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שטר, ורב כהנא מתני: בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם: יודע אני בכם, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. וא"ר חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כך, מצווה ועושה עאכו"כ, דאר"ח: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

2. תוספות - שם

והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו - בירושלמי יש שהיו רגליו פשוטות על התיבה ולכך לא שיברה.

II. A Problem To Lose Sleep Over

3. ספר חסידים - סימן שלז

הבן שבא לידו ריוח ואביו ישן למדנו מדמה בן נתינה, אבל אם בא ריוח לאביו ונפסד אביו וכשמקיץ מצטער יותר שלא הקיצו והבן יודע דעת אביו ששמח כשמקיצו בשביל אותו דבר מצוה להקיצו מאחר שאביו שמח על זה, וכן כשמקיצו ללכת לבהכנ"ס או לדבר מצוה.

4. ערוך השולחן - יורה דעה סימן רמ סעיף מ

ויש לדקדק דוודאי נראה להדיא בהך מעשה דבגמ' שאביו היה נהנה אם היה מקיצו והרויח ממון הרבה ולהיפך מסתמא מצטער ואולי הכל לפי מה שהוא אדם. ומ"מ טוב יותר להקיצו ע"י אחר ולא ע"י עצמו וכמדומני שכן המנהג וכן נכון לעשות:

5. הגר"מ פיינשטיין - דברות משה מסכת קידושין (עמ' תקכז)

לכאורה הוא פשוט שאם אביו ישן ונזדמן שאביו אם יעיר אותו משנתו כשבא סוחר אצלו לקנות ממנו באופן שהיה מרויח מזה סך שלא מצוי בכל יומא, שמחוייב הבן להקיצו משנתו, משום שהנאת הריוח הוא יותר מצער היקיצה משנתו, וגם ברור שהיה האב מצוה שיקיצו אותו משנתו וגם היה משלם לאחד שכר שיקיצהו, וא"כ הא רוב האבות שיש להם הנאה גדולה ממה שירויחו הבנים נמי ברור שיצטערו הרבה מזה שגרם שלא יוכל בנו להרויח והיה נהנה מאד אם היו מקיצין אותו משנתו, והיה ג"כ מחוייב הבן להקיצו כיון שהנאתו מריוח הבן עדיף לו מהנאת השנינה.

וא"כ תמוה עובדא דדמא בן נתינה שלא הקיץ את אביו ליקח המפתח שהיה מונח תחת מראשותיו והפסיד ששים רבוא שכר שלא אירע דבר כזה אף בהרבה שנים, ואולי גם לא לעולם בדרך הרגילות אלא בדרך נס כהא שהקב"ה שרצה ליתן לו שכרו עשה שנולדה לו פרה אדומה בעדרו והיה הזמן שהוצרכו לפרה אדומה, איך שבחווהו חכמים בזה ואמרן לדינא שכן הוא הדין לחיוב כבוד אב ואם כדא"ר יהודה אמר שמואל מרבי אליעזר שכן הוא החיוב - שלכאורה אינו כן! ואין לומר שהוא משום דהחליט שלא יספר זה לאביו, דמאחר דהיה לו הנאה מהריוח הגדול הרי לא היה לו שום צער בזה במה שהיה מקיץ אותו ואדרבה החסיר לו השמחה הגדולה שהיה הבן מרויח, ובכל אופן היה לו הפסד ממון בלא שום תועלת לאביו שלא שייך להחשיב זה למצוה, ואף לא למדת חסידות.

III. Unreasonable Parents

6. הגר"מ פיינשטיין - המשך

ומוכרחין לדחוק שאבין לא היה שפוי בדעתו ולא היה מבין ליהנות מזה, אף שלא הוזכר זה רק על אמו שקרעה בגדו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו כשהיה יושב בין גדולי רומי שהביאו התוס' שיש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה, אף ששם לא קשה על מה שלא הכלימה רק מחמת שהוא פלא על המציאות והכא הא הוא מוכרח זה מצד הדין שאם הוא בן דעת הרי אין טעם לאסור להקיץ לאביו ולא כתבו כלום וצ"ע.

7. תלמוד בבלי - מסכת קידושין דף לא עמוד א

כי אתא רב דימי אמר: פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי, ובאתה אמו וקרעתו ממנו, וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה.

8. תוספות - שם

ובאת אמו וקרעתו - יש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה.

IV. An Unreasonable Mitzvah

9. ספר דברים - פרשת ואתחנן פרק ה פסוק טז

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:

10. משך חכמה - דברים פרק ה פסוק טז

כי אמרו בירושלמי דכבוד אב הוי מצוה קלה, דהוא כפריעת בעל חוב עבור טרחתם ומזונם. ולכן אמר אף באופן שאביך ואמך עזבוך ולא גדלוך גם כן תכבדם "כאשר צוך ה' אלקיך" - במדבר, ששם לא היה טורח גדול על האבות בגידול בניהם כי מן היה יורד מן השמים, ומים מבאר, ובשר משליו, והענן היה מגהץ מלבושיהם. ובכל זאת צוך ה' לכבד אביך ואמך - כן תעשה לדור אחרון! וכן בשבת... ולכך לא נאמר זה בדברות ראשונים.

11. ערוך השולחן - יורה דעה סימן רמ סעיפים ב-ג

כיבוד אב ואם היא מהמצוות השכליות ונתפשטה בכל אום ולשון וגם הכופרים בתורה נזהרים בה מפני השכל והטבע ואנחנו עם בני ישראל נצטוינו על כל מצוה שכליות לבלי לעשותה מפני השכל אלא מפני ציוי הקב"ה בתורתו הקדושה... ויראה לי דלכן בדברות האחרונות כתיב כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ד' אלקיך כלומר לא תכבדם מפני שהשכל גוזר כן אלא כאשר צוך ד' אלקיך

V. A Tisha B'Av Connection

12. תוספות - מסכת עבודה זרה דף כד עמוד א

נראה דהאי מעשה דדמא בן נתינא לאו באבני שהם הוה אלא באבני החשן ואע"ג דאמר בגמרא בקשו ממנו אבנים לאפוד י"ל כיון שחשן מחובר לאפוד קרי אפוד. וכן משמע בירושלמי דפאה דמייתי האי עובדא דדמא בן נתינא גבי פעם אחת אבדה ישפה מבנימן

13. משך חכמה - פרשת תצוה פרק כח פסוק ט

ודע דכל השבטים צערו לאביהם במכירת יוסף, ויוסף עצמו לא הודיע לאביו, רק יוסף היה ירא מפני החרם. אבל בנימין כיבד לאביו, לכן שרתה שכינה בחלקו. ולכן כשאבד ישפה מבנימין הראה להם השם יתברך גודל מצות כיבוד אב אצל דמא בן נתינא, ודו"ק היטב.